

Exkurze na Hradisko

Field trip to the Hradisko hill

VERONIKA KALNÍKOVÁ, FRANTIŠEK ŠULGAN & ANETA VALASOVÁ

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Beskydy,
Nádražní 36, CZ-756 61 Rožnov pod Radhoštěm; e-mail: v.kalnikova@seznam.cz, frantisek.sulgan@nature.cz,
aneta.valasova@nature.cz

Abstract: A floristic field trip to the Hradisko castle hill in the town of Rožnov pod Radhoštěm (Moravia, Czech Republic) took place on 22 May 2021. Mosaic of various habitats such as mesophilous meadows, scrub, orchard, castle ruins, forest springs with tufa formation, beech or oak-hornbeam forests were surveyed. In total, 144 vascular plant taxa and one bryophyte species were recorded. Several rare vascular plant species as for example *Aquilegia vulgaris*, *Aruncus dioicus*, *Cephalanthera damasonium*, *Orchis mascula* subsp. *speciosa* and *Stachys alpina* were found.

Keywords: calcareous springs, castle ruin, habitat restoration, man-made habitats, vascular plants

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Kaplan et al. (2019), Kučera et al. (2012)

První exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS v roce 2021 se uskutečnila v sobotu 22. května a byla věnována flóře okolí Hradiska, zříceniny hradu tyčícího se na stejnojmenném kopci nad Rožnovem pod Radhoštěm. U hradu se někdy můžeme setkat i s názvem Rožnov. Exkurze proběhla ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy a vedli ji autoři tohoto příspěvku.

V počtu jedenácti deště se nebojících nadšenců jsme se ráno sešli u výchozího bodu naučné stezky u Rožnovské Bečvy. Úvodního slova se ujal František Šulgan, dlouholetý zaměstnanec Správy CHKO Beskydy, mimo jiné výborný zoolog a geolog. O své geologické znalosti se s námi hned ze startu exkurze podělil u nedalekých výchozů na břehu řeky. Jedná se o rozsáhlejší odkryvy lukovských vrstev tvořených tzv. divokým flyšem se zachovalými sedimentárními strukturními znaky (obr. 1). Pro divoký flyš je charakteristické, že bývá složen z nevytříděných bloků, balvanů a valounů uložených v jílové základní hmotě. Skalní defilé je na břehu Rožnovské Bečvy většinou tvořené pískovcovými lavicemi. Ty se střídají s různými typy slepenců, prachovců a vápnitých jílovců. Zajímavostí je, že na bázi těchto lavic byly v jílovcích pozorovány stopy fosilní mikrofauny, a to hlavně dírkonošců (*Foraminifera*; Databáze významných geologických lokalit 2021, Geologická encyklopedie 2021).

Poté jsme se již napojili na naši plánovanou okružní trasu, která měla vést zhruba jihovýchodními svahy na vrch Hradisko ke zřícenině, přičemž odvrácenou severozápadní stranou jsme chtěli sejít k Rožnovské Bečvě a podél ní zpět k městu. U panelové cesty vedoucí k Hradisku nás upoutaly dvoubarevné růžovo-bílé porosty vstavače mužského znamenaného (*Orchis mascula* subsp. *speciosa*; obr. 2). Orchideje rostly v místech,

Obr. 1. Odhalené skalní výchozy lukovských vrstev u Rožnovské Bečvy, které jsou tvořeny tzv. divokým flyšem. – Obr. 2. Výřezy křovin obnovená populace vstavačů mužských (*Orchis mascula* subsp. *speciosa*), stráž podél panelové cesty vedoucí na Hradisko. – Foto V. Kalníková (1), M. Běčáková (2)

kde byl před dvěma lety v rámci údržby křovin pod elektrickým vedením vyřezán porost, který další rok znovu prořezal místní spolek Zdravý Rožnov ve spolupráci se Střední zemědělskou a přírodovědnou školou. Aneta Valasová, jeho aktivní členka, nám pověděla, že v roce po prosvětlení plochy zde bylo po dlouhé době pozorováno 32 kvetoucích a 20 sterilních jedinců vstavačů, které pod křovinami pravděpodobně „čekaly“ v podobě sterilních jedinců, snad i v semenné bance. V letošním roce jich zde napočítali celkem 150.

Dále jsme se přes louku s drobnými prameništi se sítinou sivou (*Juncus inflexus*) indikující báze dostali ke starému sadu, který se Zdravý Rožnov svépomocí již několik let snaží udržovat. Najít se zde dají některé zajímavé místní odrůdy jabloní – „Kožená reneta zimní“ („kožuchy“), „Parména zlatá“, „Ontario“, „Matčino“, „Jadernička moravská“ nebo „Boskoopské“. Dále jsou v sadu švestky – konkrétně slivoň „Wangenheimova“. Do tématu pomologie nás lehce zasvětila Jitka Wolfová, která je také členkou Zdravého Rožnova. V podrostu sadu naše oko potěšily právě kvetoucí a vonící koberce svízelky lysé (*Cruciata verna*) a pomněnky lesní (*Myosotis sylvatica*) s dalšími vstavači mužskými a nenápadnější orchidejí bradáčkem vejčitým (*Listera ovata*).

Než jsme se vnořili do lesa, nahlédli jsme na v kulturní louce nově osázené květnaté pásy, které zde již zmiňovaný spolek pomáhal realizovat Českému svazu ochránců

Obr. 3. V podrostu bučiny se draly na povrch spolu se semenáčky dřevin také nezelené orchideje hlístníky hnízdáky (*Neottia nidus-avis*). – Obr. 4. Okrotice bílá (*Cephalanthera damasonium*) rostoucí na vrcholu Hradiska. – Foto V. Kalníková (3), Z. Lukeš (4)

přírody Valašské Meziříčí. Vysévali zde desítky druhů z okolních květnatějších luk, ale teprve loňský podzim a na objektivnější zhodnocení jejich úspěchu tak bylo ještě brzy. Vešli jsme do lesa, jehož spodní partie tvoří fragmenty duhohabřin, výše začínají převažovat bučiny. Hned z kraje nás upoutala lesem pohlcená stará alej. Ta je pravděpodobně pamětníkem tzv. klimatických lázní, jak jsme se poučili z místních naučných cedulí a od Františka Šulgana. Lázně byly v Rožnově založeny v roce 1820 a zpočátku se léčilo žinčicí a vycházkami na čerstvém vzduchu, později i koupelemi a elektroléčbou. Hradisko se stalo oblíbeným cílem vycházek lázeňských hostů, a tak byla v této době podél cesty na hrad alej vysázena. Zatímco lázně zanikly, alej zde zůstala, jen postupně splynula s okolním lesem. Rostou zde nejen mohutné lípy (*Tilia cordata*, *T. platyphyllos*), ale i staré buky (*Fagus sylvatica*), jasany (*Fraxinus excelsior*) a duby (*Quercus robur*), kdy mnoho z nich slouží jako doupné stromy pro ptáky i potrava pro saproxylický hmyz. Z lesních druhů bylin jsme zde zaznamenali například všechny tři naše kyčelnice – cibulkonosnou, devítilistou a žláznatou (*Dentaria bulbifera*, *D. enneaphyllos* a *D. glandulosa*), kokořík mnohokvětý (*Polygonatum multiflorum*), rozrazil horský (*Veronica montana*) nebo teprve rašící hlístník hnízdák (*Neottia nidus-avis*; obr. 3).

O nejlepší nález se postaral Zbyněk Lukeš, který na vrcholu v okolí samotné zříceniny našel okrotici bílou (*Cephalanthera damasonium*; obr. 4), která v oblasti není příliš rozšířená (cf. Pladias 2021). Tato orchidej indikuje zásadité půdy, stejně jako krušík

tmavočervený (*Epipactis atrorubens*), který zde již před pár lety našla Jitka Wolfová (in verb., Pladias 2021). Na několik rašících kruštíků jsme narazili, nacházely se ale ještě v neurčitelném stavu. Na úpatí Hradiska se kdysi dobývala stříbrná ruda. První zmínka o hradu je z roku 1310 v listině biskupa Bruna ze Schauenburka. Na hradě se střídaly různé významné šlechtické rody, např. pánové z Kravař nebo Cimburka. Jeho konec byl neslavný. Usadila se tam loupeživá rota uherského šlechtice Jana Podmanického z Podmanína, která byla spolu s velkou částí hradu na příkaz krále Ferdinanda I. roku 1539 rozprášena. Zkázou hradu dokonali obyvatelé Rožnova, kteří v roce 1862 dostali povolení obecního úřadu rozebrat zbytky hradu na stavby svých obydlí (Hrady.cz 2021). Zbylo po něm jen několik fragmentů zdí, které dnes porůstá sleziník routička (*Asplenium ruta-muraria*) nebo s. červený tmavohnědý (*A. trichomanes* subsp. *quadrivalens*).

Bučiny na severních svazích kopce místy prolínají vlhčí a na živiny bohatší suťové lesy s druhy jako jsou udatna lesní (*Aruncus dioicus*), kakost hnědočervený (*Geranium phaeum*), pryšec mandloňovitý (*Euphorbia amygdaloides*), šalvěj lepkavá (*Salvia glutinosa*) nebo samorostlík klasnatý (*Actaea spicata*). Cestu nám překřížilo několik potoků pramenících pod nedalekým kopcem Vápenka. Důkazem vápenců ve flyšových sedimentech i oprávněnosti názvu vrchu nad námi byl pěnovec vysrážený v korytě jednoho z nich a drobná pěnovecová prameniště okolo. Hojně byl přítomen diagnostický druh tohoto biotopu – mech hrubožebrec proměnlivý (*Palustriella commutata*). Dalšími druhy byly spíše běžné rostliny lesních pramenišť jako ostřice řídkoklasá (*Carex remota*), devětsil bílý (*Petasites albus*), škarda bahenní (*Crepis paludosa*) či řeřišnice hořká (*Cardamine amara*). Tato prameniště ale přímo vybízí k podrobnějšímu bryologickému i floristickému výzkumu. Mezi detritem na štěrkovém potočném dně se nám podařilo objevit několik jedinců vzácnějšího brouka střevlíka hrbolatého (*Hygrocarabus variolus*).

Závěrečným úsekem vedoucím podél řeky Bečvy jsme se navrátili zpět k parkovišti, kde jsme exkurzi ukončili.

Použité zdroje

- Databáze významných geologických lokalit (2021): 3380 [online]. – URL: <http://lokality.geology.cz/3380> (navštíveno 27. 11. 2021).
- Geologická encyklopedie (2021): Flyš [online]. – URL: <http://www.geology.cz/aplikace/encyklopedie/term.pl?flys> (navštíveno 19. 12. 2021).
- Hrady.cz (2021): Rožnov (Hradisko) [online]. – URL: <https://www.hrady.cz/hrad-roznov> (navštíveno 27. 11. 2021).
- Kaplan Z., Danihelka J., Chrtěk J. jun., Kirschner J., Kubát K., Štech M. & Štěpánek J. [eds] (2019): Klíč ke květeně České republiky. Ed. 2. – Academia, Praha.
- Kučera J., Váňa J. & Hradílek Z. (2012): Bryophyte flora of the Czech Republic: updated checklist and Red List and a brief analysis. – *Preslia* 84: 813–850.
- Pladias (2021): Pladias – databáze české flóry a vegetace [online]. – URL: <http://www.pladias.cz/> (navštíveno 27. 11. 2021).

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavili J. Wolfová a V. Kalníková)

Seznam lokalit

1. 80a. Vsetínská kotlina, 6574b, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): křovinaté lemy podél panelové cesty vedoucí k Hradisku, 49°27'27,5"N, 18°07'39,3"E – 49°27'15,6"N, 18°07'31,4"E, 368–410 m n. m.
2. 80a. Vsetínská kotlina, 6574b, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): mezofilní louka s prameništěm, 49°27'18,3"N, 18°07'30,3"E, 410 m n. m.
3. 80a. Vsetínská kotlina, 6574b, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): sad – převážně jabloně, staré krajové odrůdy, 49°27'17,6"N, 18°07'27,5"E, 421 m n. m.
4. 80a. Vsetínská kotlina, 6574b, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): dubohabřiny a bučiny na J a JV svazích Hradiska, 49°27'10,3"N, 18°07'28,0"E, 435 m n. m.
5. 80a. Vsetínská kotlina, 6574b, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): vrcholové partie Hradiska, okolí zříceniny a hradby, 49°27'12,0"N, 18°07'16,5"E, 522 m n. m.
6. 80a. Vsetínská kotlina, 6574b, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): bučiny s přechody k suťovým lesům na S a SZ svazích Hradiska, 49°27'13,1"N, 18°07'10,6"E, 480 m n. m.
7. 80a. Vsetínská kotlina, 6574b, Vidče (distr. Vsetín): lesní pěnovecová prameniště, 49°27'11,9"N, 18°06'49,1"E, 420 m n. m.
8. 80a. Vsetínská kotlina, 6574b, Vidče (distr. Vsetín): smíšené lesy nad Rožnovskou Bečvou, 49°27'25,9"N, 18°06'39,7"E, 370 m n. m.

cévnaté rostliny

Acer pseudoplatanus: 1, 4, 6; *Actaea spicata*: 3, 6, 8; *Aegopodium podagraria*: 1, 3, 4, 6; *Aesculus hippocastanum*: 4; *Ajuga reptans*: 1, 7; *Alliaria petiolata*: 1; *Allium oleraceum*: 1; *Alopecurus pratensis*: 2; *Anemone nemorosa*: 4; *Angelica sylvestris*: 1, 3; *Anthriscus sylvestris*: 1, 3; *Aruncus dioicus* (LC/C4a): 8; *Asplenium ruta-muraria*: 5; *A. trichomanes* subsp. *quadrivalens*: 5; *Astragalus glycyphyllos*: 3; *Astrantia major*: 3, 6; *Athyrium filix-femina*: 6; *Aquilegia vulgaris* (NT/C3): 6;

Brachypodium sylvaticum: 1, 3;

Caltha palustris: 7; *Campanula trachelium*: 4, 6; *Cardamine amara*: 2, 7; *C. flexuosa*: 6, 7; *C. pratensis*: 2, 3; *Carex agastachys* (LC/C4a): 8; *C. digitata*: 4; *C. hirta*: 1; *C. sylvatica*: 4, 8; *C. remota*: 7; *Carpinus betulus*: 1, 4; *Cephalanthera damasonium* (NT/C4a): 4; *Cerastium holosteoides*: 2, 4; *Chaerophyllum aromaticum*: 3, 4; *Cirsium oleraceum*: 2, 3, 7; *Clinopodium vulgare*: 4; *Colchicum autumnale*: 1, 3; *Cornus sanguinea*: 1; *Corylus avellana*: 1; *Crataegus* sp.: 1; *Crepis biennis*: 1, 3; *C. paludosa*: 7; *Cruciata verna*: 3;

Dactylis glomerata: 3; *Daphne mezereum*: 8; *Dentaria bulbifera*: 4, 6; *D. glandulosa* (LC/C3): 4, 6; *D. enneaphyllos* (LC/C3): 6; *Dryopteris filix-mas*: 3, 6;

Erigeron annuus: 1; *Epipactis* sp.: 5; *Euonymus europaeus*: 6, 8; *Euphorbia amygdaloides* (LC/C4a): 6; *E. dulcis*: 6;

Festuca altissima: 4; *F. gigantea*: 4; *Ficaria verna*: 1, 4, 6; *Fraxinus excelsior*: 1, 6, 8;

Galeobdolon montanum: 4, 6; *Galium mollugo* agg.: 2; *G. odoratum*: 3, 4, 6; *G. intermedium*: 1, 4, 8;

Geranium phaeum: 4, 6; *G. pyrenaicum*: 3; *G. robertianum*: 6; *Geum urbanum*: 4;

Hedera helix: 4; *Heracleum sphondylium*: 3; *Hieracium murorum*: 4; *Holcus lanatus*: 2; *Hosta* sp.: 3;

Humulus lupulus: 6;

Juncus effusus: 2; *J. inflexus*: 2;

Lapsana communis: 4; *Larix decidua*: 8; *Lathraea squamaria*: 6; *Leucanthemum vulgare*: 2; *Listera ovata* (LC/C4a): 3; *Lonicera xylosteum*: 3, 8; *Lotus corniculatus*: 2; *Luzula luzuloides*: 1, 4, 6; *L. pillosa*: 4; *Lychnis flos-cuculi*: 2; *Lysimachia nummularia*: 3;
Maianthemum bifolium: 8; *Melampyrum nemorosum*: 1; *Melica nutans*: 8; *Mentha longifolia*: 1; *Mercurialis perennis*: 5, 6; *Milium effusum*: 8; *Moehringia trinervia*: 4, 5; *Muscari armeniacum*: 3; *Myosotis sylvatica*: 3, 6;
Neottia nidus-avis (NT/C4a): 5;
Orchis mascula subsp. *speciosa* (EN/C2): 1, 3, 6; *Oxalis acetosella*: 6;
Paris quadrifolia: 6, 8; *Petasites albus*: 7, 8; *P. hybridus*: 8; *Phyteuma spicatum*: 5, 6, 8; *Pinus sylvestris*: 8; *Plantago lanceolata*: 2; *Poa nemoralis*: 1, 4, 6; *P. pratensis*: 2; *Polygonatum multiflorum*: 4, 6; *Potentilla reptans*: 1; *Prenanthes purpurea*: 6; *Primula elatior*: 3, 4, 6; *Prunus avium*: 1, 4, 8; *P. padus*: 4, 8; *P. spinosa*: 1; *Pseudotsuga menziesii*: 8; *Pteridium aquilinum*: 6; *Pulmonaria obscura*: 1, 3; *Pulmonaria* sp.: 3;
Quercus robur: 1;
Ranunculus acris: 2; *R. lanuginosus*: 4, 6, 7; *R. repens*: 2, 7; *Reynoutria japonica*: 1; *Rhinanthus minor*: 2; *Robinia pseudoacacia*: 6; *Rosa canina*: 1; *Rumex acetosa*: 2; *R. crispus*: 1;
Salix purpurea: 1; *Salvia glutinosa*: 6; *Sanicula europaea*: 4, 6; *Stachys alpina* (NT/C3): 3, 7; *Symphytum officinale*: 2; *S. tuberosum*: 4;
Tanacetum vulgare: 1; *Tilia cordata*: 1, 4, 6, 8; *T. platyphyllos*: 4, 6, 8; *Trifolium medium*: 1; *T. pratense*: 2; *T. repens*: 2; *Trisetum flavescens*: 2; *Tussilago farfara*: 7;
Veronica chamaedrys: 2; *V. montana*: 4, 6, 8; *V. officinalis*: 4; *Viola reichenbachiana*: 4, 6; *Viburnum opulus*: 1; *Vinca minor*: 3.

mechy

Palustriella commutata: 3.